

НИСИ САМА

УНАПРЕЂЕЊЕ ПРОЦЕСА
ПРЕПОЗНАВАЊА И РЕАГОВАЊА
НА НАСИЉЕ НАД ЖЕНАМА

САДРЖАЈ

НИСИ САМА

НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ - ДЕФИНИЦИЈА	3
ВРСТЕ НАСИЉА - ТИПОВИ НАСИЛНИКА	4
НАСИЉЕ - КАКО ГА ПРЕПОЗНАТИ?	5
ЗАТОЧЕНИШТВО - УВЕРЕЊА И ОСЕЋАЊА	6
ПОСЛЕДИЦЕ - ПОСТТРАУМАТСКИ СТРЕСНИ СИНДРОМ	10
ОПОРАВАК И ОБНОВА - ПОВЕРЕЊЕ И ПОДРШКА	12
ОПОРАВАК - КЉУЧНИ СТАДИЈУМИ	13
СИСТЕМ - ПОЗИВ У ПОМОЋ	16
СИСТЕМ - ПРВИ КОРАЦИ	17
СИСТЕМ - ОРГАНИЗАЦИЈА	20
СИСТЕМ - ПРАВО И ПРАВДА	22
СИСТЕМ - ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД	26
СИГУРНЕ КУЋЕ - КОНТАКТИ ПО ГРАДОВИМА	27

НАСИЉЕ

У ПОРОДИЦИ

Насиље у породици није и не може бити само приватна ствар породице, већ је то друштвено опасно и недопуштено понашање, озбиљан и комплексан феномен према коме друштво мора имати развијену нулту толеранцију, а све развијене земље света данас имају успостављен свеобухватни систем спречавања насиља, заштите жртава и санкционисања починилаца.

КАКО СЕ НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ ДЕФИНИШЕ ПРОПИСИМА?

Правни систем РС дефинисао је појам насиља, уредио поступке спречавања насиља, као и санкционисања низом закона као што су Породични закон, Кривични законик, Закон о спречавању насиља у породици, Закон о кривичном поступку, Закон о парничном поступку, затим подзаконским актима као што су Општи протокол о поступању и сарадњи установа, органа и организација у случајевима насиља над женама и породици и у партнерским односима, Посебни протокол о поступању полицијских службеника у случају насиља над женама и породици и у партнерским односима и међународним актима као што су:

- Истанбулска конвенција
- Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и у породици.

Сви државни органи и установе дужне су да хитно поступају у предметима насиља у породици, без одлагања. Непоступање судија, јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца у роковима који су законом прописани представља дисциплински прекршај. Такође, свако лице које не пријави насиље у породици или непосредну опасност од њега може бити кажњено новчаном казном од 50.000,00 до 150.000,00 динара.

Насиље у породици дефинисано је чланом 197 Породичног закона који каже да је то понашање којим један члан породице угрожава:

- телесни интегритет
- душевно здравље или
- спокојство другог члана породице.

Ко су чланови породицеу складу са Породичним законом?

- супружници или бивши супружници
- деца, родитељи и остали крвни сродници, те лица у тазбинском или адоптивном својству, односно лица која везује хранитељство
- лица која живе или су живела у истом породичном домаћинству
- ванбрачни партнери или бивши ванбрачни партнери
- лица која су међусобно била или су још увек у емотивној или сексуалној вези, односно која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству.

ВРСТЕ НАСИЉА

ТИПОВИ НАСИЛНИКА

Насиље се манифестује на различите начине и може се груписати у више врста:

- **Физичко насиље:** наносење било какве физичке повреде или бола - ударање, штипање, гребање, чупање, потресање, дављење, бацање на под, плување или гађање предметима и слично.
- **Психолошко насиље:** застрашивање, критиковање, вређање, емоционално уцељивање, изолација и друге врсте вербалног и емоционалног злостављања који код жртве изазивају страх и патњу.
- **Психичко злостављање** - изазивање осећаја несигурности, беспомоћности, мање вредности, све врсте претњи, узнемиравања, контролисања, ухођења, проверавања, ускраћивања, окривљавања, манипулисања.
- **Сексуално насиље:** присиљавање на сексуални однос, сексуални однос или навођење на сексуални однос са лицем које није навршило 14 година, са лицем које је немоћно и други облици сексуалног злостављања, укључујући и непожељно сексуално узнемиравање.
- **Економско насиље:** злостављање које подразумева ускраћивање, контролу или манипулацију финансијским средствима са циљем доминације и контроле над жртвом - одузимање зараде, спречавање запошљавања или школовања, оштећење или уништавање имовине, потпуна финансијска изолација и слично.
- **Материјално насиље** - ударање, ломљење, уништавање ствари и имовине.
- **Латентно насиље** - због ранијег насиља, партнерка закочена, у сталном страху да се не понови насиље.

Иако је насиље сложен феномен и дешава се у свим друштвеним слојевима, без обзира на образовни, социјални, економски, професионални статус и тешко је одредити опште заједничке карактеристике починиоца, ипак већина савремених истраживања у области насиља препознаје три најчешћа типа починилаца насиља у породици:

- **Самоконтролишући тип личности:** емоционално закочени, поричу своју љуту, хроничну фрустрацију и огорчење, покушавају да избегну сукобе и прикривају јаку зависност од партнерке, имају осећај да им је учињена неправда, да нису довољно цењени од стране партнерке.
- **Импулсивно - циклични тип личности:** код ових особа постоје цикличне фазе насилног реаговања, које се смеђују са периодима меденог месеца, амбивалентан однос према партнерки. Присутан је интензиван страх да ће га партнерка оставити, постоји јако изражена љубомора која води у изразито контролишуће понашање.
- **Инструментално - антисоцијални тип личности:** Код ових особа често постоји историја антисоцијалног понашања, насилни су и изван породице, имају ниску способност корекције и учења на грешкама, недостатак емпатије. Насиље користе као средство да остваре неку добит или циљ.

НАСИЉЕ

КАКО ГА ПРЕПОЗНАТИ?

Код неких облика насиља који не изазивају физичке и видљиве повреде, жртви је тешко да препозна да ли трпи насиље или је то што јој се догађа нешто што је нормално и она „само преувеличава“, или пак жртве препознају да трпе насиље, али не знају да ли и како да из њега изађу. Овим водичем настојаћемо да им у томе помогнемо и да их усмеримо.

Због тога је важно да знамо и остветимо да се жртва постаје постепено, подмукло, некад прођу године док схвати да је у кругу насиља. Жртве бивају заробљене пре уверавањем него заточењем! У заточеништву насиља, постоје наизглед невидљиве решетке које су сковане од страха, зависности, беспомоћности, уверења да се из ових решетака никада не може или не треба отићи.

Важно је знати:

На који све начин насиље може да се испољава, да би га препознале како жртве, тако и све друге државне институције и државни органи, као и сва друга правна и физичка лица, јер пријава насиља је обавеза свих. Наша је дужност да укажемо на постојање насиља и потреба да помогнемо жртвама да из њега изађу.

Важно је знати:

Важно је и препознати контролишући однос који је увод у насиље. Често у породици није једнака расподела моћи, моћ и доминација могу да се употребе за заштиту и бригу о слабијим члановима породице, а могу да се злоупотреби за контролу! Контрола над животом партнерке је већином основни циљ насиља у партнерским односима. Од партнерке се захтева послушност, са циљем стварања добровољне жртве. Остварује се поступно, неприметно, правдањем контроле као исказа љубави и пажње према партнерки.

ЗАТОЧЕНИШТВО

УВЕРЕЊА И ОСЕЋАЊА

Која су то уверења и осећања која жртве најчешће држе у заточеништву?

Ја сам крива зато што га љутим, то сам заслужила кад нисам прећутала... Ово су често уверења жртава након претрпљеног насиља, да су заслужиле због свог понашања да се партнер понаша насилно и увредљиво. Кривицу осећају управо жртве, а не починитељи. Кривица се може схватити као покушај да се извуче бар нека корисна поука из непогоде и врати какав - такав осећај снаге и контроле. Замишљати да се могла понети боље, можда је подношљивије него суочити се са стањем потпуне беспомоћности.

Важно је знати:

За почињено насиље искључиво је крив онај ко га чини. Конфликт је нормалан, али насиље настаје када постоји разлика у моћи и када се једна страна плаши. Не можете бити одговорни за туђе понашање, насилник прави изборе како ће да реагује.

Осећај зависности и несигурности - Жртва осећа финансијску, емотивну и практичну зависност. Починилац насиља циљано ради на одузимању аутономије и изазивању осећаја беспомоћности како би осигурао контролу.

Важно је знати:

Напуштање партнера који је насилан није узрок, већ последица његовог чињења. Тиме не растурате породицу, већ покушавате да спасите лично достојанство и интегритет, шаљући деци здраву поруку да насиље није прихватљиво. Насиље је кривично дело, а окончање брака није.

Императив очувања породице по сваку цену - Ово је врло снажан друштвени и лични притисак. Жртва осећа одговорност да брак и породицу одржи по сваку цену, чак и по цену сопственог достојанства и сигурности.

Срамота ме је што нисам видела на време, што сам то трпела. Потпуно је разумљиво да се жртва осећа постиђено. Доживети насиље значи доживети осећај понижености. Прича о томе изазива nelaгоду, стид и срам што се то десило, што је преживела или "дозволила". Ово је терет који отежава поверавање професионалцима.

Важно је знати:

Љубав није довољна да останете поред оног ко није добар за вас, љубав не може бити изговор да останете у заточеништву без слободне воље и кретања.

Тешко ми је да одем од њега јер га волим - жена бива заточена поступно, удварањем. У почетку често жртва партнерову посесивну пажњу тумачи као знак страствене љубави. Прво се може осећати поласканом и маженом због тако живог занимања за сваки вид њеног живота. Кад се почне понашати више као господар, почиње да умањује његове поступке или налази изговор за њих не само јер га се боји, него и због тога јер га воли. То је потпуно у реду рећи, признати и себи и другима, нико нема право да вас због тога осуђује.

Често је дуг пут до ослобађања и прихватања ове чињенице, одупирање мишљењу и поступању починиоца насиља, сузбити наклоност коју према њему осећа жртва, уверљиво образлагање насилника да ће само још једна жртва, само још један доказ њене љубави, окончати насиље и спасити везу. Већина жена понос и осећај власти вредности изводи из своје способности да одржава људске односе - породичне односе, па по правилу није тешко ухватити жртву у замку позивањем на вредности до којих она највише држи!

И зато, потпуно је јасно зашто то нисте раније видели, потпуно је јасно да је тешко из тога изаћи.

Ако га оставим узмеће ми децу! Онај ко чини насиље користи све начине да застраши жртву да га не би оставила. Један од начина застрашивања је и уверавање да ако она оде, да ће деца остати са њим. У поступцима заштите жртве насиља и деца се посматрају као жртве. Родитељ који је насилан према њиховој мајци, свакако није адекватан родитељ за старатељство над децом. Немојте дозволити да будете изманипулисани.

Деца обично посматрају насиље или га чују из суседне собе. У појединим случајевима покушавају да интервенишу и прекину сукоб, заштите родитеља или траже помоћ са стране. Понекад „беже“ у болест како би скренула пажњу на себе. Оно што деца виде и чују има директан утицај на њихов психофизички развој и здравље.

Како помоћи деци која су сведоци насиља у породици?

- Разговарајте са њима кад буду су спремни.
- Разговарајте о својим осећањима.
- Дајте им до знања да то није њихова кривица.
- Пустите их да говоре ако желе.
- Дајте им до знања да насиље није у реду.
- Дајте им до знања да ћете покушати да учините све да се осећају сигурно и безбедно.

Како порицање насиља може да утиче на децу?

- Уче да је насиље у реду.
- Боје се да разговарају о насиљу.
- Збуњени су, не разумеју шта се дешава.
- Криве себе.
- Уче да поричу и да не разговарају о осећањима.
- Осећају се усамљено, изоловано од својих пријатеља.
- Уче да није у реду питати о насиљу или о томе разговарати.

Важно је знати:

Само планирање и размишљање о одласку не обавезује вас да то и урадите одмах или икада, али може да помогне у преживљавању кризне ситуације.

Потражите помоћ и подршку у људима који су уз вас и у које имате поверења.

Обратите се институцијама, у њима раде стручњаци који свакодневно долазе у сусрет са ситуацијама насиља и могу да вам обезбеде подршку и заштиту.

Страх од ескалације насиља - Ако га оставим убиће мене и децу, наћи ће ме и учинити мој живот неподношљивим. Ови страхови су често реални и подстакнути претњама починиоца насиља, који користи застрашивање као кључни механизам задржавања и контроле. Доношење одлуке о одласку је често дуг процес. Без обзира на то које је жртва стратегије преживљавања користила до сада, може доћи тренутак када је одлажење од насилног партнера једина могућност.

Вежбајте најбржи излазак из куће. Важно је да постоје радње које свакодневно радите, да бисте могли да изађете из куће: куповина, бацање ђубрета, одлазак код комшинице, итд. То можете касније искористити за бекство.

- Планирајте да одете када насилник није присутан.
- Имајте увек спремљену торбу са најважнијим стварима, да бисте, ако одлучите да бежите, могли само да је узмете. То је битно јер касније можда нећете бити у могућности да се по те ствари вратите.
- Одредите колики је степен силе коју ће ваш партнер/муж употребити тог дана, да бисте могли да процените колика је опасност и донесете одлуку да одете пре насиља.
- Постоје ситуације у којима жена мора да побегне без деце, јер бекство са децом може све вас ставити у ситуацију екстремне опасности. Да би деца била заштићена, прво мајка мора да се заштити.
- Излазак из куће мора да буде опрезно испланиран да би ви и деца били сигурни. Често, насилник када посумња да га жртва напушта постаје још насилнији. Зато пажљиво испланирајте како ћете изаћи из куће.

Нереална очекивања и оправдавање починиоца насиља: Све је последица његовог несрећног детињства, алкохолизма, стреса на послу, јер је у суштини он добар човек и не жели да ме повреди, када није насилан, уме да буде диван и пажљив, он ме стварно воли. Жртве често проналазе изговоре за насилно понашање, умањују га или се надају да ће се он променити кад престану његове личне потешкоће, или да својим стрпљењем могу да га промене, што отежава прихватање чињенице да особа која воли може да злоставља.

Важно је знати:

Насилна особа је насилна и у трезном и алкохолисаном стању, проблеми на послу, алкохол, стрес, само су подстицај, а не узрок насилног понашања. Узроци насиља могу бити различити, често је то сопствено искуство насиља у периоду детињства - злостављање, занемаривање.

Насиље у породици је понављање образаца из примарне породице, дефицит у квалитету родитељства, недостатак блискости, љубави, пажње, проблеми у понашању, мањак самопоуздања, слабије вербалне способности, ниска контрола беса, психопатологија. Шта год да је разлог који је утицао да партнер буде насилан, то помаже да разумемо и да видимо у ком правцу може да иде интревенција у погледу промене понашања и размишљања, али никако не можемо тиме да га оправдамо. Вера у промену може да буде оправдана само кад видимо бар прве помаке и кад се насиље заустави.

Важно је знати:

Овако се жртве често осећају, ниси у томе сама, то је управо циљ насилника да осетиш да не можеш да побегнеш и започнеш нови живот.

Губитак снаге и осећај безнадежности: Превише сам уморна, нема наде, све је унапред изгубљено, јер њега нико не може зауставити, толико пута сам одлазила и враћала сам му се, да ме више нико неће схватити озбиљно. Ово стање исцрпљености произилази из циклуса насиља и манипулације, што обесхрабрује покушај бекства или тражења помоћи.

Нормализација насиља - сви су мушкарци такви, у сваком браку има оваквих проблема. Жртва почиње да посматра насиље као нормалан део брачног живота, нарочито ако је изложена постепеном и континуираном злостављању.

Ниско самопоуздање и осећај мање вредности: „Ја сам безвредна“, „Ништа не умем да урадим како ваља“. Ова уверења су директна последица константног критиковања, омаловажавања и психолошког злостављања од стране партнера, због чега жртва почиње да посматра себе његовим очима. Често постоји уверење жртве да има нешто у њој самој што тера на насиље, да се насиље не може десити свакоме, да је сама то заслужила јер је безвредна. Упамтите, не постоје особености оних који су доживели насиље, нити истраживања која би посведочила о профилу подложне жртве - насиље може да се деси свима. Оно што јесте неспорно је да многе жене улазе у везе са насилним мушкарцима у време животне кризе или недавног губитка, кад се осећају несрећно, отуђено или усамљено.

Важно је знати:

Трагање за особинама жена, погодује њиховој виктимизацији, а промашује циљ. Каткад се заборавља да је мушко насиље начин понашања мушкараца. Немојте то никад заборавити.

ПОСЛЕДИЦЕ

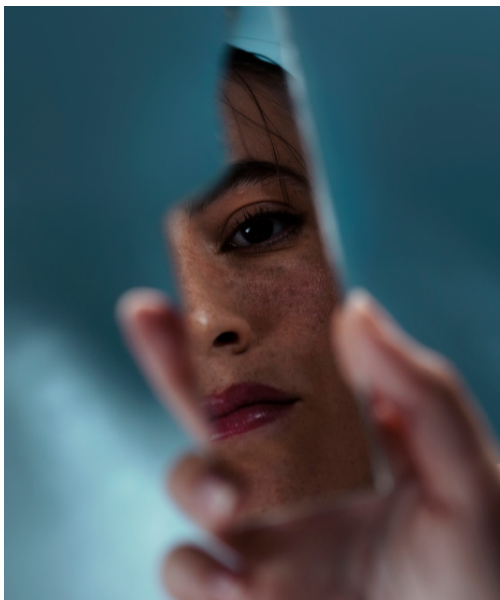
ПОСТТРАУМАТСКИ СТРЕСНИ СИНДРОМ

Посттравматски стресни синдром се обично везује за жртве ратних дешавања и учеснике рата. Међутим, исте симптоме и потешкоће осећају жртве породичног насиља, јер континуирано насиље без обзира на његове облике има за последицу - Посттравматски стресни поремећај, дакле жртва насиља је особа која је преживела трауматски догађај.

Иако често чујемо у јавности да је излагање жртве честим испитивањима у доказном поступку према починиоцу насиља додатна виктимизација, то може да доведе у заблуду да је свака прича, разговор о трауми, ретрауматизација жртве.

Важно је знати:

Није свака прича о трауми додатна виктимизација и ретрауматизација жртве! О трауми треба причати на безбедном месту, у окружењу људи у које имате поверења. Најбоље је да се посаветујете и са стручњацима који су обучени за рад са траумом.

Поновно проживљавање трауме може бити прилика за овладавање траумом! Већина преживелих ту прилику не тражи, нити користи свесно, пре је се грозе и боје.

Још дуго након што је опасност минула, трауматизоване жртве поновно проживљавају догађај као да се он стално изнова дешава у садашњости. Имају осећај да не могу наставити нормалан животни ток јер га траума стално изнова прекида. Као да је у тренутку трауме време стало. Трауматски тренутак записује се као сећање абнормалног облика које без повода проваљује у свест било у виду бљескова, слика из прошлости, било у виду трауматских мора у сну. Ситни, наизглед безначајни подсетници, такође могу пробудити та сећања, која се често враћају са свом живошћу и емоционалном снагом изворног догађаја.

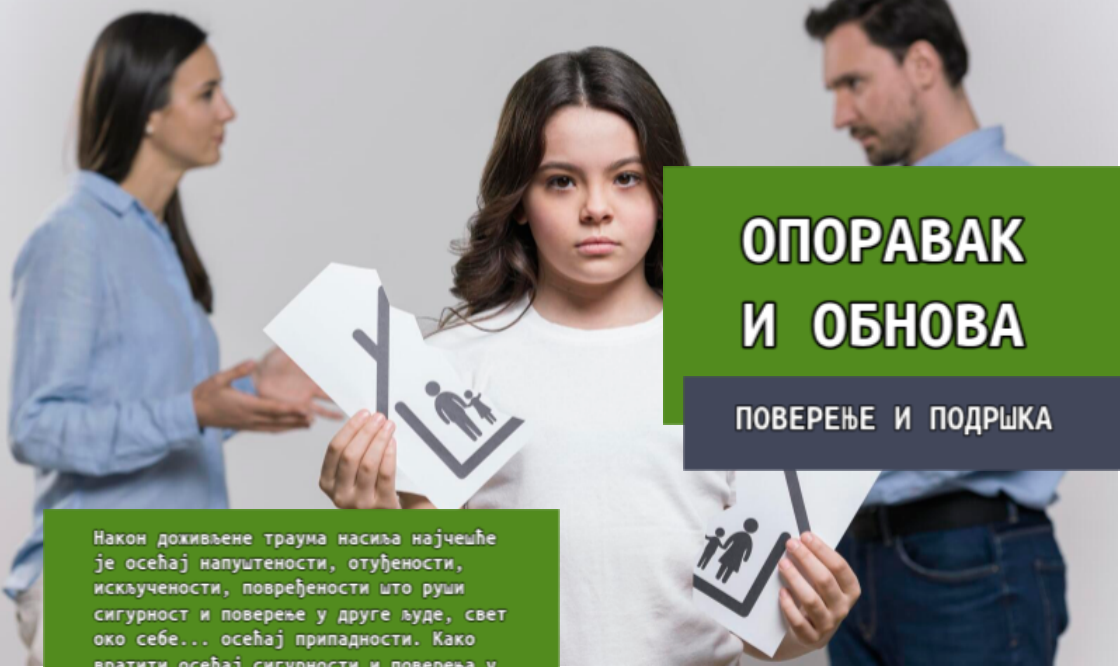
Стрес и последице. Дуготрајни стрес не утиче само на тренутно расположење и енергију, већ оставља озбиљне последице по здравље и односе са људима из окружења.

Траума обуставља нормалан животни ток својим репетитивним упадањем у ваш живот. Зато, што је више гурате од себе да о њој не размишљате, она се све интензивније враћа. Потребно је суочити се са њом.

Шта може да вас спречава у томе? Поновно проживљавање трауматског доживљаја, кроз сећања, снове, носи са собом емоционални интензитет изворног догађаја. Преживела се стално бори са страхом и бесом. Те емоције садржајно су различите од обичног страха и љутње. Оне су изнад уобичајеног емоционалног доживљаја и савладавају способност подношења осећаја. Будући да поновно проживљавање трауматског доживљаја изазива тако интензивне емоционалне тегобе, жртве користе разне механизме да би га мимоишле. Напор да се сећања држе на удаљености, премда у намери самозаштите, може још више погоршати посттрауматски синдром, јер покушај да се избегне поновно проживљавање трауме и пречесто има за последицу сужавање свести, избегавање односа са другим људима и осиромашење живота.

Зато, важно је да кроз ове потешкоће не пролазиш сама, потражи помоћ, јер изласком из насиља не престају све потешкоће које су настале док си живела у њему!

ОПОРАВАК И ОБНОВА

ПОВЕРЕЊЕ И ПОДРШКА

Након доживљене траума насиља најчешће је осећај напуштености, отуђености, искључености, повређености што руши сигурност и поверење у друге људе, свет око себе... осећај припадности. Како вратити осећај сигурности и поверења у друге људе? Како вратити позитивну слику о себи?

Направи мапу социјалне подршке постављајући себи следећа питања:

- Ко су особе које могу да ми пруже подршку?
- Направи листу особа (сродници, пријатељи, посао/школа, организације, институције).
- Ко ми пружа емоционалну подршку?
- Ко ми пружа практичну помоћ?
- Са ким сам блиска?
- Које могу да се поверим?
- Са ким имам често контакт?

- **Потражи подршку:**

Немој се устручавати да тражиш подршку својих најближих и немој их "штедети". Потребна ти је помоћ других људи у борби да превазиђеш страх и да реално оцениш своје понашање.

- **Реално просуђивање:**

Значи признати да је почињена душевна штета и прихватити дуготрајан процес опоравка. Ставови најближих ће ти бити веома важни у томе.

Кључно је разумети механизме који отежавају излазак из насиља и тражеће подршке и помоћи од ближњих и институција.

Механизам тоталне предаје: Страховлада, наизменично награђивање, изоловање и наметнута зависност, могу успешно створити покорног и послушног заточеника.

Најразорнија техника је кад је жртва присиљена да прекрши своја морална начела и изда своје темељне везе с људима. Управо на тој тачки, када жртва под принудом почне учествовати у жртвовању других, она бива коначно »слоњена«. Веома је важно да знаш за овај психолошки механизам и да те то не спречи да обновиш раскидане везе са ближњима.

ОПОРАВАК

КЉУЧНИ СТАДИЈУМИ

Опоравак се одвија у три главна стадијума:

1. Успостављање сигурности

Фокус: Контрола сопственог тела и околине (спавање, исхрана, вежбање, финансијска сигурност). Жртве се осећају несигурно у властитом телу. Имају доживљај да не контролишу своје емоције и мисли. Осећају се несигурно и у односима с људима. Успостављање сигурности почиње тако што ћете се усредсредити на контролу властитог тела и поступно се преусмеравати према споља, на контролу околине.

Циљ: Успостављање неопасне животне ситуације, финансијске сигурности, покретљивости, те разрада плана самозаштите који обухвата све видове дневног живота. Како нико не може сам успоставити сигурну животну околину, задатак развијања одговарајућег плана сигурности увек укључује друштвену подршку.

2. Присећање и жаловање

Фокус: Прича о трауми до свих појединости, на сигурном месту је пут опоравка. На тај начин се сећања прихватају и уклапају у животну причу преживеле особе. Беспомоћност и изолација, базични су доживљаји психичке трауме. Оснажење и поновно укључивање, базични су доживљаји опоравка.

Циљ: Прихватање сећања и уклапање у животну причу. Оснажење и поновно укључивање.

3. Поновно укључивање у редован живот

Фокус: Преузимање конкретних корака за повећање осећаја снаге и контроле.

Циљ: Заштита од будуће опасности и продубљивање савеза са онима у које сте научили да имате поверење. Када спознате да сте били жртва и разумете деловање своје виктимизације, спремни сте да поуку насилних доживљаја укљопите у целину свог живота.

Укључи се поново! Створи нову Будућност за себе!

Након што си изградила сигурно упориште и ожалила стару Себе разорену траумом, суочаваш се са најважнијим задатком: Стварањем будућности и развојем нове Себе. Сада треба снаге и рада да се врате добри односи са људима и изграде нови.

Твоји кораци могу бити следећи:

- **Отисни се даље:**
Из свог новоствореног сигурног упоришта, сада треба да искорачиш.
- **Амбиције и тежње:**
Можеш саставити план рада. Врати се неким од својих тежњи из времена пре трауме или можда први пут откријеш сопствене амбиције?
- **Јасноћа и захвалност:**
Завршавајући опоравак, живот ћеш гледати с мање илузија, али са више захвалности. Твој поглед на живот можда ће бити сетан, али ћеш управо због тога научити да цениш смех. Имаћеш јасан осећај шта је важно, а шта неважно.
- **Приони уз добро:**
Сусревши се са злом, знаћеш како да прионеш уз оно што је добро. Сусревши страх од смрти, знаћеш како да славиш живот.

Поседујеш САМУ СЕБЕ:

Једноставна изјава – »Знам да имам себе« могла би бити гесло коначног опоравка. Коначно имаш простор да разумеш особу која си некад била и штету коју ти је нанео трауматски догађај. Сада је твој задатак да постанеш особа која желиш бити. У том процесу црпи снагу из оних својих страна које си највише вредновала, како у времену пре трауме/насиља, тако и у доживљају саме трауме/насиља, те у раздобљу опоравка.

ОСВРТ

УНАПРЕД

"Гледајући унатраг, начин како доживљавам свој живот сличан је начину како неки људи доживљавају рат. Преживите ли, онда је то добар рат. Опасност вас тера на деловање, чини вас буднима, сили вас на искушавање те тиме на учење. Сада знам колико стоји мој живот, праву цену која је за њу плаћена. Додир с унутрашњим болом учинио ме имуном на већину ситних повреда. Нада још имам и преобиље, али потреба веома мало. Разбијена је моја интелектуална гордост. Ако нисам знала за пола свог живота, у какво се знање уопште могу уздати?"

Но ја и у томе видим дар, јер уместо мог уског прагматичног узрочно - последичног света... крочила сам у бескрајни свет чудеса."

Силвија Фрејзер

СИСТЕМ

ПОЗИВ У ПОМОЋ

Осим ових унутрашњих процеса који се одвијају у жртвама, постоје многе друге недоумице и питања...

Жртве партнерског насиља питају се:

- Како могу да поднесем пријаву против партнера?
- Да ли могу одмах да се склоним на сигурно место?
- Које су моје законске могућности и права?
- Да ли могу да добијем забрану приласка за њега?
- Да ли ће он бити одмах приведен?
- Како могу да добијем медицинску помоћ и документацију о повредама?
- Да ли постоји сигурна кућа у коју могу да се сместим?
- Које врсте психолошке и правне помоћи могу да добијем?
- Како да заштитим децу ако их имам?
- Које кораке треба да предузнем да бих изашла из насилне везе?
- Да ли могу да добијем пратњу или подршку током судског процеса?

Деца жртве насиља у породици се такође питају:

- Да ли могу да пријавим свог тату ако је повредио маму или мене?
- Хоће ли ме неко заштитити ако се он наљути што сам звао полицију?
- Да ли ће он одмах отићи из куће?
- Могу ли да останем са мамом и да будемо на сигурном?
- Да ли морам да идем на суд и да причам пред другима?
- Ко ће ми објаснити шта се сад дешава и шта ће бити даље?
- Да ли могу да причам са неким коме могу да верујем, ко ће ме саслушати?
- Да ли мама може да добије помоћ да се склони од тате?
- Да ли постоји место где можемо да будемо безбедни?
- Могу ли да причам са психологом јер се осећам јако лоше?
- Да ли ће неко помоћи мојој браћи и сестрама ако су уплашени?
- Хоће ли неко разговарати са мојом школом да знају шта се дешава?
- Да ли ћу моћи да наставим да живим са мамом ако тата оде?
- Како да објасним другима шта се дешава, а да ме не буде срамота?

СИСТЕМ

ПРВИ КОРАЦИ

Много питања, недоумица и страхова због којих се жртве често не одваже да насиље пријаве. Ако си жртва насиља у породици најважније је да знаш да ниси сама. Имаш право на заштиту, помоћ и подршку. Ево како можеш да поступиш:

Први кораци након насиља

Кога прво позвати?

- Полицију (192), ако си у непосредној опасности.
- Хитну помоћ (194), ако имаш физичке повреде.
- Сигурну особу, пријатеља, члана породице или некога коме верујеш.
- СОС телефон за жртве насиља, доступни су у многим градовима.

Након што је насиље пријављено поступак се одвија на следећи начин:

- Полиција интервенише по пријему позива, излази на лице места, зауставља насиље и предузима потребне мере ради ваше заштите.
- Полиција која је интервенисала дужна је одмах обавестити о насиљу у породици надлежног полицијског службеника. Ово значи да у свакој подручној полицијској управи постоје полицијски службеници који су завршили специјализовану обуку да би спречавали насиље у породици и пружали заштиту жртвама насиља. Поред њих, одређују се и заменици јавних тужилаца и судије који морају проћи специјализоване обуке, те су ови актери ваше заштите посебно сензибилисани и обучени за рад са вама и у циљу ваше заштите. Поред ових актера на вашој заштити и оснаживању важну улогу имају и стручни радници центара за социјални рад.
- Полиција раздваја жртву/е од потенцијалног учиниоца насиља и узима изјаве како од њих, тако и од других чланова породице или сведока. Кад кажемо потенцијалног учиниоца насиља, то кажемо из разлога јер је правни принцип да се свако сматра невиним док се не докаже супротно правноснажном одлуком надлежног суда, иако је некада сасвим јасно да се ради о учиниоцу и учинилац чак и призна да је починио насиље.
- Поред изјава, полиција прикупља и друге доказе - на пример повреде жртве или доказе који се затекну у простору где је насиље извршено.

- Уколико је потенцијални учинилац насиља недоступан полицијским службеницима, они ће предузети све мере из њихове надлежности да до њега дођу, а уколико постоји сумња да је могући насилник ментално болестан или под дејством психоактивних супстанци, превешће га у здравствену установу.
- Потенцијални учинилац насиља може се задржати у станици до осам сати и у том времену надлежни полицијски службеници спроводе поступак са циљем процене ризика од непосредне опасности од насиља у породици и утврђивања чињеница ради даљег процесуирања за кривично дело.

- Уколико се установи непосредна опасност од насиља у породици, надлежни полицијски службеник доноси наређење којим изриче хитну меру могућем учиниоцу насиља.
- Када врше процену ризика, полицијски службеници воде рачуна о низу битних чињеница и околности. Они процену врше и када могући учинилац није доведен у полицијску станицу.

• Постоје две хитне мере и наређењем могу да се изрекну обе. Постоји мера привременог удаљења учиниоца из стана и мера привремене забране учиниоцу да контактира жртву насиља и прилази јој.

• Ова мера траје 48 часова од уручења наређења, а након уручења ово наређење се доставља и основном јавном тужиоцу на чијем подручју се налази пребивалиште, односно боравиште жртве, центру за социјални рад, групи за координацију и сарадњу, а такође се о њој обавештава и жртва.

Питања која су најчешћа након пријаве насиља и која највише окупирају жртве које имају малодобно дете, јесу шта ће бити са децом и да ли ће бити безбедни?

- Приликом сваке пријаве насиља почињеног према родитељу, а ком насиљу је присуствовало и малодобно дете, такође се врши и процена ризика над тим дететом, односно децом и уколико је процена таква да постоји ризик, изриче се хитна мера и у односу на то дете. Дете остаје са родитељем према коме је извршено насиље.

Према ставу који је изнео Омбудсман свако дете се сматра директном жртвом.

- Уколико је према процени полицијског службеника установљено да није оправдано изрицање хитних мера могућем учиниоцу насиља у односу на малодобно дете, тада се у полицији и жртва и могући учинилац насиља поуче да одреде „неутралну“ особу која ће посредовати у одржавању контакта малодобног детета са оба родитеља, док се поверавање детета и међусобни контакти не уреде судском одлуком у поступку развода или поверавања детета из ванбрачне заједнице.
- Када се ради о физичком насиљу и о процењеном високом ризику непосредне опасности од насиља у породици, жртве се питају да ли су безбедне да се врате у простор у ком живе, иако је према могућем насилнику изречена мера удаљења из стана.

- Важно је знати да уколико могући учинилац прекрши мере које су му изречене од стране полицијског службеника или од стране основног суда, то можете одмах пријавити полицији, а због кршења мера могући учинилац насиља одговара за прекршај и то казном затвора до 60 дана и та пресуда се може одмах извршити, пре њене правноснажности. Не сматра се кршењем мера када могући учинилац коме су од стране суда продужене хитне мере дође да из стана узме неопходне личне ствари, али он то не чини сам, већ у пратњи полицијских службеника.
- Можете да се одлучите да се склоните у други стабени простор код пријатеља, родбине и слично.
- Можете да сигурност и смештај добијете у некој од Сигурних женских кућа чије податке можете потражити на страни 27. овог водича.

СИСТЕМ

ОРГАНИЗАЦИЈА

Поступак након пријаве насиља

- Након поступања полиције по пријави насиља, у даљу системску и институционалну заштиту жртве и са циљем спречавања насиља укључују се и други актери, а то су пре свега јавни тужилац, основни суд и центар за социјални рад.
- Основни јавни тужилац након пријема обавештења, процене ризика и наређења од стране полиције, проучава обавештења и вреднује процену ризика надлежног полицијског службеника, па ако после тога установи непосредну опасност од насиља у породици, дужан је да суду поднесе предлог да се хитна мера продужи, у року од 24 часа од часа уручења наређења лицу коме је изречена хитна мера. Предлог да се хитна мера продужи подноси се основном суду на чијем подручју се налази пребивалиште, односно боравиште жртве, а о предлогу одлучује судија појединац у року од 24 часа од пријема предлога. Суд продужава хитну меру ако после вредновања свих процена ризика и оцјене приложених доказа и тврдњи из предлога основног јавног тужиоца и оцјене изјашњења лица коме је хитна мера изречена, установи непосредну опасност од насиља у породици, иначе одбија предлог као неоснован.

- Суд може хитну меру продужити за још 30 дана, а против овог решења дозвољена је жалба у року од три дана од дана пријема и о њој одлучује виши суд коме жалба и списи морају бити достављени у року од 12 сати од пријема жалбе, а о жалби одлучује веће вишег суда од троје судија, у року од три дана од дана када је примило жалбу од основног суда и оно мора донети решење по жалби - одбити жалбу или усвојити и преиначити решење основног суда.

Важно је знати да жалба не одлаже извршење решења основног суда.

На који начин је организована системска сарадња у спречавању насиља у породици?

На подручју сваког основног јавног тужилаштва образује се група за координацију и сарадњу коју чине представници основних јавних тужилаштва (или вишег јавног тужилаштва, ако је за гоњење учиниоца кривичног дела надлежно ово тужилаштво), полицијских управа и центара за социјални рад, са подручја за које се група образује. Ова група разматра сваки случај насиља у породици који није окончан правоснажном судском одлуком у грађанском или кривичном поступку, случајеве када треба да се пружи заштита и подршка жртвама насиља у породици и жртвама кривичних дела из овог закона, израђује индивидуални план заштите и подршке жртви и предлаже надлежном јавном тужилаштву мере за окончање судских поступака. Група за координацију и сарадњу одржава састанке најмање једном у 15 дана, а састанцима могу, по потреби, присуствовати представници образовних, васпитних и здравствених установа и Националне службе за запошљавање, представници других правних лица и удружења и појединци који пружају заштиту и подршку жртвама.

На који начин ова група помаже жртвама насиља?

Након што прими процену ризика којом је установљена непосредна опасност од насиља у породици, група за координацију и сарадњу израђује индивидуални план заштите и подршке жртви, који садржи целовите и делотворне мере заштите и подршке жртви, али и другим члановима породице којима је подршка потребна. У изради индивидуалног плана заштите и подршке жртви учествује и жртва, ако то жели и ако то дозвољава њено емотивно и физичко стање. Мере заштите морају да пруже безбедност жртви, да зауставе насиље, спрече да се оно понови и заштите права жртве, а мере подршке да омогуће да се жртви пружи психосоцијална и друга подршка ради њеног опоравка, оснаживања и осамостаљивања.

Индивидуалним планом заштите и подршке жртви одређују се извршиоци конкретних мера и рокови за њихово предузимање, као и план праћења и процене делотворности планираних и предузетих мера. Индивидуални план заштите и подршке жртви израђује се и за жртве кривичних дела из овог закона.

СИСТЕМ

ПРАВО И ПРАВДА

До сада су били описани поступак пријаве насиља у породици и поступање државних органа и установа у поступцима спречавања насиља. Као жртва насиља предузели сте први и најтежи корак. Након овога покрећу се нове недоумице, страхови и питања јер предстоји поступак кривичног гоњења могућег учиниоца.

Као друштвено неприхватљиво понашање, насиље у породици је кривично дело које је дефинисано чланом 194 Кривичног законика и гони се по службеној дужности.

Ово значи да је довољно да јавно тужилаштво има сазнања о учињеном делу насиља у породици или поднету пријаву (било од стране жртве, полиције, здравствене установе, центра за социјални рад или неког физичког лица) и дужно је да покрене истрагу против учиниоца насиља. Када прикупи довољно доказа, подиже оптужни предлог и покреће се кривични поступак који је хитан, што значи да су сви рокови предвиђени у овом поступку краћи од редовних рокова. У току кривичног поступка изводе се докази, а између осталих се узима и изјава жртве као оштећеног лица, што има значајну доказну снагу у поступку, али на личном нивоу жртвама то представља поновно проживљање трауме и нису све жртве спремне да се са тим суоче. Међутим, суд може донети осуђујућу пресуду и на основу других релевантних доказа који јасно указују на постојање кривичног дела и одговорност окривљеног.

Са циљем оснаживања жртава и сведока да учествују у кривичном поступку суд може у складу са чланом 103 Закона о кривичном поступку да тим особама својим решењем одреди статус посебно осетљивог сведока. Према посебно осетљивом сведоку питања се могу постављати само преко органа поступка који се према њему односи са посебном пажњом, настојећи да се избегну могуће штетне последице кривичног поступка по личност, телесно и душевно стање сведока. Испитивање се може обавити уз помоћ психолога, социјалног радника или другог стручног лица о чему одлучује орган поступка, зависно од фазе кривичног поступка.

- За доказано кривично дело насиља у породици у складу са чланом 194 став 1 Кривичног законика осуђени починилац насиља кажњава се затвором од 3 месеца до 3 године, став 2.
- Уколико је при извршењу кривичног дела користио оружје, опасно оруђе или друго средство подобно за тешку повреду тела или нарушавање здравља, може се казнити казном затвора од 6 месеци до 5 година, став 3.
- Уколико услед овог кривичног дела наступи тешка телесна повреда или тешко нарушавање здравља или су учињена према малолетном лицу, учинилац ће се казнити затвором од 2 до 10 година, став 4.

- Уколико је услед дела наступила смрт члана породице - казна затвора од 5 до 15 година, а ако је члан породице малолетно лице - казна затвора најмање 10 година.

- Поред ових казни учиниоцу може бити изречена и нека од мера безбедности, као што су забрана приближавања оштећеном на одређеној удаљености, приступа у простору око места становања и/или рада оштећеног и забрана комуникације са оштећеним, обавезно лечење наркомана, алкохоличара, као и обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи и лечење на слободи.

Према вама је учињено насиље, учиниоцу насиља су изречене хитне мере, али су оне истекле. Ваш страх је да ће се насиље поновити и да нисте заштићени од насилника? Бринете ли се да ће се вратити у заједнички стан или кућу и наставити да вас узнемирава?

Уколико су ово ваши страхови и бојазни, добро је да знате да је Породични закон РС предвидео 5 мера заштите од насиља у породици којим се привремено забрањује или ограничава одржавање личних односа између починиоца насиља и жртве и њихова сврха је да се спречи поновно извршење насиља у породици.

Ових 5 мера су:

1. Издавање налога за исељење из породичног стана или куће, без обзира на право својине, односно закупа непокретности

- Ову меру суд изриче ако је извршилац насиља у породици испољио насиље према члану породице са којим је заједно живео у стану/кући у време када је вршио насиље и ако постоји опасност да би без изрицања ове мере могао поново да изврши насиље.
- Уколико је извршилац насиља су/власник простора из ког се исељава, њему се привремено ускраћује његово овлашћење да даље станује у том простору због његовог недопуштеног и друштвено неприхватљивог понашања, али он неће бити лишен својине на тој непокретности.
- Ова мера се може изрећи према насилнику и када је стан/кућа у власништву неког трећег лица, па чак у пракси то може бити ситуација и да су власници тог објекта родитељи извршиоца насиља.
- Ова мера може се тражити и суд је може одредити и када је учинилац насиља већ напустио стан/кућу и више ту фактички не живи, а практичност ове мере огледа се у томе што спречава евентуални повратак извршиоца насиља.

2. Издавање налога за усељење у породични стан или кућу, без обзира на право својине, односно закупа непокретности

- Уколико је жртва због насиља које је трпела добровољно или принудно напустила стан/кућу у којој је живела, а извршилац насиља јој не допушта да се врати, онда суд издаје ову меру и налаже извршиоцу насиља да жртви допусти усељење у породични стан/кућу, те он мора да се уздржи од спречавања.

3. Забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености

- Ова мера има превентивни карактер и њена сврха је да се жртви насиља у породици омогући слободно кретање у приватном и јавном простору.
- Одређује се не само када постоји опасност да ће жртва насиља бити физички повређена, него и онда када се процени да би и само приближавања насилника жртви био вид психичког насиља.
- У метрима се изражава удаљеност испод које се насилник не сме приближавати жртви, а процену врши суд у зависности од конкретног случаја, али у сваком случају та удаљеност треба да је таква да забрањује приступ у простор видокруга жртве насиља.

4. Забрана приступа у простор око места становања или места рада члана породице

- Сврха ове мере је да се омогући жртви насиља да безбедно и несметано обавља своје свакодневне животне активности.
- У метрима се изражава удаљеност испод које се насилник не сме приближавати месту становања и/или месту рада жртве насиља у породици, а процена се врши као код претходне мере.

5. Забрана даљег узнемиравања члана породице

- Ова мера је најблажа, може се изрећи као једина мера заштите, али се готово редовно одређује као пратећа уз друге.
- Приликом изрицања ове мере суд не наводи који су то конкретно видови испољавања насиља, већ забрањује СВАКО дрско, злонамерно и безобзирно понашање којим се угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство жртве насиља у породици.

Поступак у парницама за заштиту од насиља у породици могу покренути:

- Члан породице према коме је насиље извршено,
- Законски заступник члана породице према коме је насиље извршено,
- Јавни тужилац и
- Орган старатељства.

Подношењем тужбе основном суду на чијем подручју жртва има пребивалиште, односно боравиште, а овај поступак је хитан и то значи да се тужба не доставља туженом на одговор, суд овај поступак спроводи на највише два рочишта, а прво се заказује у року од 15 дана кад су тужба или предлог примљени у суду.

У парницама за заштиту од насиља у породици суд истражује чињенице и изводи доказе са циљем разјашњења ствари. Саслушање странака је од посебне важности јер на тај начин суд непосредно од самих актера догађаја, односно жртве и починиоца насиља у породици сазнаје шта се догодило у њиховим односима, а њихово саслушање је важно и за процену степена опасности и ризика од понављања насиља. Осим странака, суд изводи доказе саслушањем и сведока, а такође може да тражи и мишљење органа старатељства о сврсисходности мера заштите од насиља у породици, под условом да ту парницу није покренуо орган старатељства, јер је у том случају он већ изнео своје мишљење у тужби.

- Законом није предвиђено ограничење, те насилнику може бити одређено више мера, са циљем да се обезбеди целовита заштита жртве и спречи даље испољавање насиља.
- Ове мере имају привремени карактер, дакле одређује се дужина трајања сваке изречене мере, при чему се могу максимално изрећи на годину дана. Може се поднети захтев да се оне продуже и то више пута, све док не престану разлози због којих су мере биле одређене.
- Ове мере могу престати и пре истека времена на који су одређене ако починилац насиља у судском поступку докаже да су се околности у тој мери промениле да више не постоји разлог да се оне одрже на снази.

• Уколико учинилац насиља прекрши неку од мера заштите од насиља у породици које му је суд одредио, он чини кривично дело, па може бити кажњен затвором од 3 месеца до 3 године и новчаном казном.

• Мотивисане сте да покренете парнични поступак за изрицање мера заштите од насиља у породици, али вам је потребна правна подршка и помоћ?

• Закон о бесплатној правној помоћи предвидео је да се лицу које остварује правну заштиту од насиља у породици пружа бесплатна правна помоћ. Ова помоћ се у складу са законом састоји од пружања правних савета, састављања поднесака и заступања. Ово право вам припада без обзира на ваше имовинско стање. Неопходно је да се обратите органу општинске управе или градске управе према вашем пребивалишту или боравишту и поднесете захтев на прописаном обрасцу. Захтев можете поднети и усмено, а и електронском поштом. Поступак за одлучивање по вашем захтеву је хитан, а након што се утврди да је ваш захтев основан донеће се решење којим вам се одобрава бесплатна правна помоћ и у њему ће се одредити да ли ће вам је пружати Служба бесплатне правне помоћи, адвокат или регистровано удружење грађана, што зависи од начина организовања у конкретној јединици локалне самоуправе.

СИСТЕМ

ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД

Улога центра за социјални рад у заштити од насиља у породици

Кроз претходно излагање и опис поступака несумњиво се може извести закључак да је улога центара за социјални рад изузетно велика, најосетљивија како у погледу спречавања од насиља у породици, тако и у ситуацијама када је насиље учињено. Наиме, у случају насиља центри идентификују насиље кроз разговор са жртвом, починицем, децом, другим лицима која могу да допринесу процени, институцијама. Преузимају рад са породицом, чим полиција заврши своју интервенцију. Обезбеђују повратне информације за полицију.

Стручни радници сачињавају процене, извештаје, налазе и мишљења за потребе поступака који се воде пред другим државним органима, на који се они у значајној мери ослањају, будући да су сачињени од стране стручних радника који имају посебна знања и сензибилитет за рад са жртвама и учиниоцима насиља.

Центри пружају неопходну помоћ жртвама насиља и информишу их о правима, другим институцијама и организацијама у којима могу добити одређену помоћ и подршку, мотивишу жртве да учествују у правном процесу и пружају психолошку подршку током процеса.

Центри за социјални рад су овлашћени да врше пријаве када уоче насиље, а такође су овлашћени и за покретање поступака у парницама за заштиту од насиља у породици, чак и онда када то жртва из неког разлога није хтела или није смела сама да покрене.

У циљу заштите жртве подносе предлоге суду за самостално вршење родитељског права од стране жртве, за ограничење родитељског права другом родитељу који је извршио насиље у делу виђања са децом, за делимично лишење родитељског права насилника и по потреби сведоче на суду. Остају у контакту са породицом у којој се дешавало насиље и сачињавају план заштите жртве насиља, комуницирају са жртвом ради провере да ли се крше изречене мере заштите, да ли се након завршетка мера насиље понавља.

Са жртвама могу радити саветодавно или упутити на терапијски рад у саветовалишта и друге организације и удружења која пружају ту услугу. Осим ових видова подршке, центри за социјални рад могу пружити и финансијску подршку у виду новчане социјалне помоћи или једнократне новчане помоћи, када процене да се жртва нашла у стању социјалне потребе.

СИГУРНЕ КУЋЕ

МНОГО ВИШЕ ОД СКЛОНИШТА

БЕОГРАД

- Сигурна кућа Београд
СОС телефон: 0800 011 011 (радним данима 10-19ч)
sigurnakusa-beograd.com
- Аутономни женски центар
СОС телефон: 0800 100 007 (радним данима 10-20ч)
www.womenngo.org.rs
- Центар за подршку женама - Правно и психосоцијално саветовање

НОВИ САД

- СОС Женски центар Нови Сад
Телефон: 021/422-740 (радним данима 17-21ч)
sosis.rs
- Сигурна женска кућа - Центар за социјални рад
csrns.org.rs

НИШ

- Сигурна кућа Ниш
СОС телефон: 018/521-210
sigurnakucanis.rs
- Саветовалиште за децу жртве насиља - У склопу Сигурне куће

КРАГУЈЕВАЦ

- Прихватилиште за жртве насиља у породици „Кнегиња Љубица“
Телефон: 034/332-627, 332-620, 333-673, 335-882, 331-667

ВРАЊЕ

- Центар за развој локалних услуга социјалне заштите Врање
Телефон: 017/421-703
www.cszvg.org.rs

СРЕМСКА МИТРОВИЦА

- Прихватилиште за жене и децу жртве насиља у породици Сремска сигурна кућа
Телефон: 022/618-843
Центар за социјални рад Сава Сремска Митровица

ЛЕСКОВАЦ

- Центар за социјални рад Лесковац
csr-leskovac.rs

ПАНЧЕВО

- Сигурна кућа Панчево - Прихватилиште за жене и децу жртве насиља у породици
Телефон: 013/219-0072